

allerede med fremkosten af slægten Homo for 2,5 millioner år siden

Begge bøger tager os på en rejse gennem 6 millioner års historie, fra menneskelinjens udspring hos aberne, via den oprejste gang, de første spor efter kultur, udvandringen fra Afrika, landbrugets indførelse, til civilisationen og byernes fremkomst. Mens *Menneskets oprindelse og udvikling* er rettet mod de højere læreanstalter (med et teknisk vokabular der krævede en vis omstilling hos denne anmelder), og derfor er mere grundig og bedre til at forholde sig til basale videnskabsteoretiske spørgsmål, så vinder lægmandsudgaven, *Da mennesket blev menneske*, faktisk hos mig på grund af en imponerende billedside, der er med til at understøtte, hvor fantastisk en indsigt i egen udvikling mennesket er i besiddelse af.

Med stor dygtighed rammer P.K.A.J. en pæl gennem den mudrede forestilling om, at undren i forhold til menneskets stilling i verden er forbeholdt de humanistiske videnskaber og særligt filosofien. Palæoantropologien, med dens tværfaglige karakter af biologi og arkæologi, maner på en nøgtern måde til refleksion over en række spørgsmål såsom 'Hvad er naturen?', 'Hvad er mennesket?', 'Hvor kommer vi fra?', spørgsmål som kun lader sig behandle under hensyntagen til at menneskets forståelse af sig selv, og dermed af sin egen historie, har været længe undervejs.

Frank Beck Lassen

Krig

Bo Kristian Holm (red.), *Krig – dens legitimitet i religion og politik*, Anis, Frederiksberg, 2005, 164 sider, kr. 179,-

Der er penge i krig; eller rettere: der er bøger i krig. Mængden af udgivelser, der omhandler krig er hastigt voksende. Det er ikke så underligt, når man tager krigen mod terror og Danmarks deltagelse heri i Afghanistan og Irak i betragtning. Krig er både et taknemmeligt emne, da det er påvirket af og påvirker så godt som alle områder af menneskelivet, samt et besværligt emne, da behandlingen ofte reduceres til moraliseren eller plattituder.

Forlaget Anis og Teologisk Fakultet ved Århus Universitet har startet et glimrende samarbejde omkring udgivelsen af artikler med udgangspunkt i konferencer på Teologi, hvor forholdet mellem religion, etik, politik mm. undersøges. Tidligere er udkommet en bog om menneskerettigheder *Tanken om menneskets ret*. Denne gang er formålet at undersøge relationen mellem religion og politik, nærmere betegnet hvordan religiøse forestillinger om krig og vold tjener som legitimering af faktisk førte krige. Irak-krigen som kontekst er tydelig i bogens bidrag, men de fleste af artiklerne er på ingen måde bundet til denne kontekst og vil kunne læses med udbytte længe efter den sidste amerikaner er blevet tvunget ud af Irak. Der er dog tale om ofte meget interne indlæg, og bogen når næppe sin ambition, da flere af indlæggene

vender sig indad imod rent kirke-interne diskussioner frem for at påvise de religiøse argumenter i den bredere ikke-kirkelige debat.

Mest markant er det tilfældet for Thomas Franks artikel 'Protestantisk Fredsetik', der omhandler diskussionen om retfærdig krig i den tyske protestantiske kirke, samt i lidt mindre grad Lars Reuters 'Krigen er menneskehedens nederlag', der diskuterer krigsbegrebet i den katolske kirke. Det er udmærkede indlæg, der dog ikke formår at vise, hvordan disse interne diskussioner spiller med i bredere offentlige debatter, enten som kirkens intervention i debatten eller mere indirekte som inspiration for ikke-kirkelige aktører. Det får vi til gengæld et praktisk eksempel på i Svend Andersens let polemiske 'Krig og bekendelse', der spørger, 'Kan en luthersk kirke mene noget om Irak-krigen?', hvilket uforvarende kommer til at udstille bogens problem. Andersen redegør glimrende for Luthers syn på krig, men når det kommer til vurderingen af det retmæssige i Irak-krigen, da er det sekulært-politiske argumenter, der anvendes. I det mindste står det på ingen måde tydeligt, at det teologiske begreb om retfærdig krig bidrager med noget ekstra ifht. en rent politisk eller retslig vurdering. Generelt formår bogens bidrag ikke at vise, at den kristne diskussion om krig genlyder med nogen mærkbar kraft i den offentlige debat.

Bogens bedste artikel er John Møller Larsens 'Fra Medina til Bagdad'

om muslimske holdninger til hellig krig, der kontekstualiserer begrebet, opridser islams historie og påviser de forskellige retningers historiske og doktrinære forskelle. Her er det tydeligt, hvordan religiøse begreber og fortolkninger er direkte relevante for legitimeringen af krig og terror, og artiklen kommer derfor til at påvise bogens relevans. En anden vægtig artikel er Johannes Nissens 'Krig, fred og retfærdighed', der, på trods af, at også den er stærkt indadvent, giver en glimrende introduktion til mulige læsestrategier af bibelens ord om krig og vold, og påviser hvordan bibelen åbner for radikalt forskellige udlægninger spændende fra det hævnende til det tilgivende.

Bogens to sidste bidrag er mere samfundsvidenskabelige end teologiske. Sten Schaumburg-Müller opstiller 'Tre teser om retfærdighed og krig', hvis relevans dog ikke står denne anmelder klart. Så er der mere kød på bogens sidste indlæg af Gorm Harste: 'Verdensmagtens afmagt', der historisk-sociologisk behandler krig og fred i perioden 1648-2005. Artiklen er mættet af viden og overblik, og den er et glimrede sted at finde sammenhæng i diskussionen om 'nye krige', 'suverænitets kollaps' og lignende. Dens ambitionsniveau er til en bog i sig selv, og der er på trods af dens ca. 30 sider slet ikke plads til at udfolde forfatterens viden og stoffets kompleksitet

Denne bog er en god ide, der stadig mangler at blive skrevet. Indtil da kan man hente lidt inspiration til videre

studier af forholdet mellem krig og fred heri.

Mikkel Thorup

Filosofisk hjælp mod terror

Gianni Vattimo: Nihilisme og emancipation. Etik, politik og ret. I dansk oversættelse og med indledning af Jens Viggo Nielsen. Århus Universitetsforlag, 2005, 274 sider, kr. 298,-

Har filosofien noget væsentligt at tilbyde sin tid? Hvis vi ser på det danske samfund, må svaret på dette spørgsmål vist være: ikke ret meget – hvis overhovedet noget. Blandt danske filosoffer forekommer der at herske en modvilje mod at træde frem med normative synspunkter i den offentlige debat. Og så er der jo lige opgøret med smagsdommeriet, der heller ikke synes at befordre en åbenhed overfor filosofiske perspektiver i det offentlige og politiske liv.

Hvis vi derimod vender blikket mod Italien, møder vi et anderledes engagement i filosofien end herhjemme. Den italienske filosof Gianni Vattimo er således et lysende eksempel på, at filosofien rent faktisk kan og også bør yde sit bidrag til den offentlige diskurs i almindelighed og den politiske debat i særdeleshed. Det kan danske læsere få lejlighed til at konstatere idet Vattimos bog *Nihilisme og emancipation. Etik, politik og ret* nu foreligger i en kompetent dansk oversættelse af idéhistorikeren Jens Viggo

Nielsen.

I sit filosofiske arbejde er Vattimo hovedkilden til 'den svage tænkning'. Den svage tænkning er ikke – sådan som man måske umiddelbart kunne forledes til at tro – dårlig eller inkonsekvent tænkning, men en måde at filosofere på, der tager afsæt i tænkningens svækkede forhold til verden. Med tænkningens svækkede forhold til verden henvises der til, at filosofien ikke – sådan som det antages i den metafysiske tradition fra Platon og frem til Hegel – er i stand til at gennemskue virkelighedens grundlæggende principper.

Ifølge den svage tænkning findes der ikke nogen sand virkelighed, som filosofien har privilegeret adgang til. Den svage tænkning motiveres af den omstændighed, at metafysikkens tænkning i dag lever i bedste velgående; ikke i form af totaliserende filosofisk systemtænkning, men i skikkelse af de politiske og religiøse fundamentalismers enkle forestillinger om det gode liv, og i form af den hårde videnskabs bastante tro på, at det er muligt at beskrive verdens sande tilstand.

I en samfundstilstand der er domineret af disse arvtagere til den klassiske metafysik, er der efter Vattimos opfattelse brug for en filosofisk tænkning, der kan henlede opmærksomheden på at alle de store spørgsmål om den menneskelige tilværelses vilkår og om verdens indretning kun kan behandles fornuftigt, hvis svarene er formuleret med en bevidsthed om, at deres gyldighed nødvendigvis må være forelø-